

Андрушко Петро Петрович,
професор кафедри кримінально-правової
політики та кримінального права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, кандидат
юридичних наук, професор

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки, затвердженій Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX, однією із проблем кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення названо неузгодженість окремих положень кримінального законодавства, які стосуються кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення, між собою та з положеннями кримінального процесуального законодавства і Законом «Про запобігання корупції». Суть названої проблеми виражається в тому, що у примітці до ст. 45 КК міститься вичерпний перелік кримінальних правопорушень, які визнаються корупційними, а загальне визначення поняття корупційного кримінального правопорушення у ній відсутнє. Водночас у Законі «Про запобігання корупції» дається визначення термінопонять «корупційне правопорушення» та «корупція». Зауважу, що фактично розбіжностей між положеннями КК і Закону «Про запобігання корупції» щодо визначення корупційних кримінальних правопорушень немає, оскільки такого визначення в них не дається. Аналіз зазначених термінопонять а також думок, висловлених у доктрині, дозволяє дати узагальнене стисле визначення поняття корупційного кримінального правопорушення як діяння що містить ознаки корупції, за яке кримінальним законом встановлено кримінальну відповідальність. За основу визначення поняття корупційного злочину, оскільки, згідно з Антикорупційною стратегією всі корупційні кримінальні правопорушення мають відноситись до категорії злочинів, оскільки всі корупційні кримінальні правопорушення, передбачені в примітці до ст. 45 КК, за ступенем тяжкості є злочинами. Кримінальним проступком є лише кримінальне правопорушення, передбачене ст. 366³ КК, яке відноситься не до корупційних кримінальних правопорушень, а до кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Стаття 45 КК приміткою, в якій дається перелік статей, якими передбачені склади злочинів, які вважаються корупційними, була доповнена Законом від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII, який передував прийняттю в цей же день Закону № 1700-VII «Про запобігання корупції». У первісній редакції примітки зазначались і частини ст. 191,

262, 308, 312, 313, 320, 357 і 410 КК, передбачені якими склади злочинів вважаються корупційними. Пізніше, а саме Законом № 198-VIII від 12 лютого 2015 року вказівку на частини зазначених статей було виключено із примітки.

На думку О.О.Дудорова, законодавець, навівши перелік корупційних злочинів, вчинив прагматично, тому відсутність у переліку тієї чи іншої статті Особливої частини КК означає, що вчинення передбаченого нею злочину не повинно тягнути специфічних негативних наслідків, встановлених Загальною частиною КК для тих, хто вчинив корупційні злочини, а перелік корупційних злочинів у примітці до ст. 45 КК має бути вдосконалений: до нього повинні входити ті злочини, склади яких містять обов'язкові ознаки корупційного правопорушення та корупції, відображені в Законі «Про запобігання корупції» [1, с. 132–133].

М.І.Хавронюк також вважає, що перелік корупційних злочинів у примітці до ст. 45 КК потребує вдосконалення, та що той факт, що певні діяння не відповідають у встановленим у Законі «Про запобігання корупції» ознакам корупційного правопорушення, означає, що їх вчинення може мати наслідком лише покарання та інші звичайні наслідки, визначені в санкціях відповідних статей та інших положеннях КК, і не тягне за собою спеціальних правових наслідків вчинення корупційного правопорушення. Слід погодитись з М.І.Хавронюком, що поняття «корупційне правопорушення» має значення для застосування Закону «Про запобігання корупції», а поняття «корупційний злочин» – для застосування КК [2, с. 48].

Майже всі вчені, які розглядали питання щодо переліку корупційних злочинів, який міститься у примітці до ст. 45 КК, вважають, що він має бути суттєво вдосконалений, оскільки в ньому, з одного боку, містяться злочини, які не є фактично корупційними, зокрема у випадку, коли суб'єктом основних складів цих злочинів є загальний суб'єкт, а службова особа є, як правило, лише суб'єктом кваліфікованих видів цих злочинів або суб'єктом однієї з альтернативних дій основного складу злочину (наприклад, ч. 1 ст. 357 КК). З іншого боку, низка статей Особливої частини КК містить склади злочинів, які мають ознаки корупції (корупційних злочинів) але до переліку корупційних злочинів вони не включені.

Слід погодитись з О.О.Дудоровим, що до вдосконаленого переліку корупційних злочинів повинні входити ті злочини, склади яких містять обов'язкові ознаки корупційного правопорушення та корупції, тому з цього переліку треба виключити щонайменше ст. 210, 320, 357 КК, а законодавчий перелік корупційних злочинів потребує розширення принаймні за рахунок злочинів, вчинюваних службовими особами з використанням свого службового становища з метою отримання неправомірної вигоди для себе або інших осіб [1, с. 132–133].

Спеціальними правовими наслідками визнання вчиненого особою злочину корупційним та/або засудження її за корупційний злочин є положення КК щодо незастосування взагалі чи обмеження в

застосуванні норм, сформульованих у статтях 45, 69, 74, 75, 79, 81, 82, 86, 87 КК. Крім того, у статті 96³ однією з підстав для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру є вчинення уповноваженою особою юридичної особи від її імені та в її інтересах будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених у частинах першій і другій статтей 368³, 368, статтях 369 і 369² КК.

На мій погляд, можливі такі варіанти вирішення розглядуваної проблеми: 1) дати у примітці до ст. 45 КК визначення поняття корупційного злочину з одночасним виключенням переліку корупційних злочинів; 2) дати визначення корупційного злочину і дати відкритий перелік корупційних злочинів; 3) уточнити перелік злочинів, які визнаються корупційними. Визначення корупційного злочину може бути приблизно таким: корупційними злочинами є діяння, які містять обов'язкові ознаки корупції, визначення якої (яких) дається у Законі «Про запобігання корупції», за яке кримінальним законом встановлена кримінальна відповідальність.

За ознакою суб'єкта корупційні злочини, з урахуванням ознак корупційних злочинів, які є водночас і ознаками корупції, можна поділити на дві групи: 1) злочини, суб'єктами яких є особи, зазначені у частині 1 статті 3 Закону «Про запобігання корупції»; 2) злочини, суб'єктами яких є будь-які фізичні особи, не зазначені у частині 1 статті 3 Закону «Про запобігання корупції», які вчинюють активний підкуп – дії по спонуканню (схилянню) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування вчинити певні дії, не лише протиправні (незаконні), а й правомірні (законні) чи утриматись від їх вчинення. У визначенні корупції в Законі «Про запобігання корупції» безпідставно говориться про схиляння до протиправного використання наданих службових повноважень осіб, зазначених у статті 3 Закону «Про запобігання корупції», оскільки більшість корупційних кримінальних злочинів можуть бути вчинені як шляхом вчинення неправомірних, так і шляхом вчинення правомірних дій.

У Проекті Кримінального кодексу, розробленого робочою групою з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи, Положення про яку затверджено Указом Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/20129 «Питання комісії з питань правової реформи» (із наступними змінами), дається таке визначення корупційного кримінального правопорушення: це будь-який передбачений цим Кодексом злочин чи проступок, склад якого містить такі обов'язкові ознаки корупції: а) неправомірна вигода – як предмет або засіб кримінального правопорушення та б) зловживання чи схиляння до зловживання, вплив на прийняття рішення чи торгівля впливом, – як спосіб кримінального правопорушення [3]. Таке визначення запропоноване М.І. Хавронюком і, в основному, відтворює його міркування з питань поняття, форм і ознак корупції, корупційних правопорушень та корупційних злочинів, за винятком того, що в ньому не визначається мета вчинення корупційних правопорушень, а саме їх вчинення з метою одержання

неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб [2, с. 45–48]. Наведене визначення може бути взяте за основу для визначення поняття корупційного злочину.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. 11 -те вид., перероб. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019.

2. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук.ред. Хавронюк М.І. К.: Ваіте, 2018.

3. Новий Кримінальний кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua>.

Баранець Володимир Анатолійович,
заступник начальника Головного сервісного
центру МВС України

МІНІМІЗАЦІЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У СИСТЕМІ СЕРВІСНИХ ЦЕНТРІВ МВС

Як до повномасштабного вторгнення російської федерації, так і в період дії правового режиму воєнного стану Україна, попри серйозні виклики сьогодення, продовжує масштабно розбудовувати «сервісну державу», головним пріоритетом якої є якісне та повноцінне задоволення потреб громадян і бізнесу в доступному й комфортному отриманні адміністративних послуг. Ідеться про децентралізацію, переведення на місцевий рівень найпопулярніших адміністративних послуг, потужну реалізацію процесів цифрової трансформації різних сфер діяльності суспільства і переведення державних послуг в онлайн-формат.

Активним учасником цих процесів є Головний сервісний центр МВС (далі – ГСЦ МВС), вектор розвитку якого спрямований на забезпечення європейських стандартів надання адміністративних послуг та впровадження цифрових проєктів, орієнтованих на створення запитуваних і зручних електронних сервісів, мінімізацію корупційних ризиків, а також формування безпечного середовища для учасників дорожнього руху.

Для досягнення поставлених цілей ГСЦ МВС визначено ключові напрями роботи, що передбачають:

– створення належного нормативного підґрунтя, зокрема, для імплементації окремих вимог законодавчих актів Європейського Союзу до національного законодавства;

– здійснення заходів, спрямованих на визначення та усунення джерел корупційних ризиків, пов'язаних із прийманням теоретичного та практичного іспитів для отримання права на керування транспортними засобами, застосування та вдосконалення сучасних засобів технічного контролю за процесом складання таких іспитів;